

DANSKE FORLAG

Årsberetning
2023

Danske Forlags beretning

April 2022 – april 2023

Temaer

Bestyrelsens beretning for april 2022 - april 2023	2
Danske Undervisningsforlags beretning april 2022 – april 2023	18
Medlemsmøder	26
Forlagsklubben	26
Medlemmer af bestyrelse og forretningsudvalg	26
Repræsentanter i udvalg m.v.	27
Medlemmer	28

Bestyrelsens beretning for april 2022 - april 2023

Forord

I Danske Forlags årsberetning kan du bl.a. læse om foreningens fortsatte arbejde med at fremme en læsekultur for børn og unge, gøre bogen grønnere og skabe gode rammer for udgivelsen af læremidler af høj kvalitet.

Ophavsretten er fundamentet for forlagsvirksomhed, og derfor har vi måtte gøre opmærksom på, at det forslag om ændring af lov om ophavsret, som Kulturministeriet fremsatte i marts 2023, vil kunne få væsentlig og indgribende betydning for bogmarkedet.

Tilgængelighed for mennesker med læsehandicaps har fortsat fyldt i foreningens arbejde både ift. lov om tilgængelighed, som betyder, at alle e-bøger skal være tilgængelige fra medio 2025, men også ift. problematikker omkring det statslige Nota, som servicerer 235.000 medlemmer, som får adgang til gratis e- og lydbøger. I 2022 udvidede vi sekretariatet med en fuldtidssekretariatschef for Danske Undervisningsforlag, som har givet mulighed for, at vi kan sætte endnu større fokus på de vigtige problemstillinger, som undervisningsforlagene står overfor.

Det og meget mere kan du læse mere om nedenfor.

God læselyst!

Børn og unges læsning

Litteraturen er en vigtig del af vores kulturelle og demokratiske dannelse, og flere undersøgelser viser de positive effekter af læsning af litteratur ikke mindst i forhold til børn og unge. Når børn læser, får de styrket deres læsekompetencer og evnen til fordybelse, som er afgørende i uddannelsessystemet og for deres dømmekraft i mødet med sociale medier. Læsning styrker børns identitetsdannelse, empati og dannelse og træner opfattelsesevne, hukommelse og ræsonnement. Læselyst og læse-kunnen er endvidere afgørende for demokratisk deltagelse, evnen til at tænke kritisk og social mobilitet.

Danske Forlag mener, at der er en væsentlig samfundsinteresse i, at børn og unge læser, og vi har tilbage i 2019 lanceret et [oplæg til en national læsestrategi](#) i samarbejde med bl.a. Danmarks Biblioteksforening. Oplægget viser, at der er behov for en bred national indsats, som sætter fokus på, at bøger er tilgængelige, der hvor børnene opholder sig, og at både forældre og de fagprofessionelle, som omgiver børnene, er klædt på til at formidle bøger og skabe positive stemninger omkring læsningen.

Da vi i efteråret 2022 skulle byde en ny kulturminister og nye kulturordførere velkommen, var vores fokus, at der skal sættes ind for at give børn og unge en læsekultur. Vi gør opmærksom på, at det er bekymrende, at danske elevers læseglæde er blandt den laveste i verden, og at bl.a. ungdomsuddannelserne melder om store udfordringer med fordybelseevnen blandt eleverne. En af forklaringerne kan være, at mange børn har ikke benytter sig af bøger med børnene. Vi er kommet med fire konkrete forslag, som bl.a. tager afsæt i, at vi fra tidligere undersøgelser ved, at det har afgørende betydning for børns interesse for bøger og læsning, at bøger er tilgængelige og befinder sig der, hvor børnene er:

Der skal være bøger i alle dagtilbud og fritidsordninger

”Dagtilbuddenes rolle er unik, når det gælder om at mindske uligheden i sproglige færdigheder.” På finansloven 2020 blev der afsat 25 mio. kr. til fysiske samlinger af bøger ude i dagtilbud og fritidsordninger. Boggladpuljen skal understøtte og stimulere børns adgang og lyst til litteratur, ved at materialer indkøbes, aktiveres og gøres let tilgængelige i de institutioner, hvor børn færdes. 98 projekter har fået støtte under Boggladpuljen. Det bør være en politisk ambition, at alle dagtilbud har inspirerende og opdaterede fysiske bøger af høj kvalitet. Et forslag er, at CFU’erne kan kuratere bogsamlinger, som kan rokere mellem daginstitutionerne.

Pulje til indkøb af bøger til PLC’erne

Skolebibliotekerne (PLC’erne) er vigtige, fordi det er her, alle børn og unge i forbindelse med deres dagligdag i skolen har mulighed for at møde litteratur og læseoplevelser. Netop nu er der ny bekendtgørelse på vej med skærpede formålsbestemmelser om inspiration til frilæsning og læsefremme på PLC’erne. Men bogsamlingerne på PLC’erne Løsninger har i årtier været systematisk udpint. PLC’erne skal kunne inspirere og åbne nye verdener, og børn og unge skal også mødes med nye bøger, hvor de kan relatere sig til dagsordener, som optager børn og unge.

Tidligt møde med bøger i hjemmet

Gode læsevaner starter i hjemmet, men i mange familier indgår højtlesning ikke som en naturlig del af hverdagen, navnlig ikke hvis forældrene ikke selv har et forhold til bøger, for eksempel gennem deres uddannelse og jobs. Vi foreslår med inspiration i det engelske BookStart-program, at sundhedsplejerskerne har en bogpakke med, når de f.eks. mødes med ”mødregruppen”. I forbindelse med et tilsvarende program ”Bogstart” i Danmark i udsatte boligområder viste en undersøgelse bl.a., at forældrene modtog ”Bogstart” meget positivt, og at 58 % af de deltagende familier vurderede, at Bogstart havde ændret deres læsevaner.

DR og læselyst

Læselyst og formidling af børnelitteratur (og ikke kun DR’s egne brands) bør indgå som en del af DR’s public serviceforpligtelse. DR har tradition for at formidle børnekultur af høj kvalitet og har en unik berøringsflade med en stor del af børn i Danmark, som bør udnyttes til at inspirere børn til læsning.

I 2022 fik mere end 80.000 børn i børnehaver fritids- og klubtilbud adgang til bogsamlinger under Bogglad-puljen. Et projekt finansieret med 25 mio. kr. over finansloven til at forny bogsamlinger på landets daginstitutioner og fritidsordninger. Danske Forlag har siddet med i styregruppen og haft adgang til delrapporten, som viste, at bøgerne blev taget rigtig godt imod hos både børn og personale og fik givet inspiration til læsning som aktivitet.

Vi håber på, at de efterfølgende evalueringer kan dokumentere yderligere positive effekter af initiativet og danne grobund for nye initiativer, hvor bøgerne kommer ud til børnene.

Arbejdet med børn og unges læsning er et langt sejt træk, og derfor er det positivt, at den læsekoalition, som står bag oplægget til en national strategi, fortsætter med samarbejdet, så vi i fællesskab med biblioteker, forfattere, boghandlere, dansklærere m.fl. kan få sat fokus på denne vigtige dagsorden.

Foto: Nana Reimers

Ophavsret/aftaler

Ophavsretten er en helt fundamental rammebetingelse for forlagsvirksomhed og derfor et af foreningens hovedindsatsområder. En grundlæggende forudsætning for forlagenes investeringer i nyt indhold er tillid til, at den ophavsretlige beskyttelse giver mulighed for at kapitalisere på investeringerne. Ophavsret er en forudsætning for vækst og innovation i forlagsbranchen.

Som led i realiseringen af EU's digitale indre marked vedtog Kommissionen det såkaldte DSM-direktiv (Digital Single Market) i foråret 2019. Direktivets implementering i dansk ret er blevet forsinket, og det var

meldt ud, at et lovforslag ville komme i høring i efteråret 2023. Da Kommissionen truede med en sag mod Danmark pga. for sen implementering, blev lovforslaget med en dags varsel udsendt i høring i marts 2023. Der er tale om et lovforslag, som på en række områder indeholder regulering, som vil få indgribende betydning for forlagenes ophavsrettigheder. Foreningens fokus har været de bestemmelser, som regulerer Tekst- og datamining samt forlagskontrakterne med ophavsmændene.

Tekst- og datamining

DSM-direktivets bestemmelser om tekst- og datamining er bestemmelser, som kan få vidtrækkende betydning for bogbranchen. Det er bestemmelser, som er udformet på et tidspunkt, hvor lovgiver og rettighedshavere kun har haft ringe forudsætninger for at vurdere, hvilken betydning undtagelserne vil kunne få i praksis. Bestemmelserne skal ses i lyset af den hastige udvikling inden for kunstig intelligens (AI), som åbner op for helt nye måder at udnytte ophavsretligt beskyttet materiale. Bøger er tekst af høj kvalitet, som har en tilsvarende høj værdi i forbindelse med tekst- og datamining og udvikling af AI, da udvikling af kunstig intelligens forudsætter adgang til et betydeligt antal beskyttede værker. Det er vigtigt, at lovgiver er opmærksom på, at tekst- og datamining udgør en værdi i sig selv, og dermed repræsenterer udnyttelsen også en værdi for forlag og forfattere. Vi har på nuværende tidspunkt slet ikke set rækkevidden af de kommercielle udnyttelsesmuligheder, der ligger i tekst- og datamining, og vi har derfor gjort opmærksom på, at det er afgørende, at implementeringen er yderst restriktiv, således at vi ikke endnu engang oplever, at store techselskaber lukrerer på og udhuler værdien af det af rettighedshaverne skabte indhold. Det er med andre ord vigtigt, at den ophavsretlige beskyttelse er tidssvarende ift. teknologiens betydning for, hvor værdien af rettighederne ligger.

Danske Forlag er skeptisk over for enhver indskrænkning i eller undtagelse fra forlagenes ophavsretlige enerettigheder, og vi ønsker, at tekst- og datamining i lighed med andre former for udnyttelse af ophavsretligt beskyttet materiale sker efter aftale med rettighedshaverne, dvs. i form af licensering, hvis rettighedshaverne ønsker at licensere udnyttelsen. Vi har derfor opfordret til, at der laves en bestemmelse, som giver mulighed for at lave en aftalelicens, der muliggør at kapitalisere på udnyttelsen.

Regulering af forlagskontrakterne

Danske Forlag har gjort opmærksom på, at lovforslagets bestemmelser, som regulerer forlagskontrakterne, vil kunne få stor negativ betydning for bogbranchen. Vores anke går ikke mindst på, at lovudkastet flere gange lægger vægt på en grundpræmis om, at den danske lov hviler på et mål om at etablere en incitamentsstruktur, der understøtter kollektive aftaler. Det har som konsekvens, at der opstår stor usikkerhed om, hvordan de individuelle kontrakter, som er hele fundamentet i bogbranchen, vil blive behandlet. Der er tale om en endog meget vidtgående tilsidesættelse og afvisning af de mekanismer, der ligger til grund for det grundlæggende princip om aftalefrihed. Vi er særligt bekymrede for den del af bemærkningerne,

som vedrører engangsvederlag, som er meget udbredte i bogbranchen. Vi mener, at lovudkastet går væsentligt længere end direktivet, ikke tager højde for sektorspecifikke forhold, og vil få helt uoverskuelige konsekvenser for bogmarkedet og mulighederne for at investere i ny litteratur.

[Se Danske Forlags hørings svar](#)

Vejledende aftale om forlagets oplysningsforpligtelse i forfatterkontrakter

Et af kravene i direktivet ift. aftaleregulering er, at ophavsmændene skal have opdaterede, relevante og omfattende oplysninger om udnyttelse af værket. Danske Forlag har sammen med Dansk Forfatterforening og Danske Skønlitterære Forfattere forhandlet en vejledende aftale om forlagets oplysningsforpligtelse i forfatterkontrakter, som er de tre foreningers bud på, hvad der skal til for at imødekomme kravene i direktivet. Foreningerne er enige om, at bestemmelserne i aftalen bør være gældende ved indgåelse af kontrakter om udgivelse af skøn-, fag-, børnelitteratur og studie bøger, oversætteraftaler og illustratøraftaler. Dette gælder også digitale udgivelser. Aftalen indeholder bestemmelser om, hvilken type oplysninger der skal gives, hvor hyppigt de skal gives, hvilken betydning det har, om aftalen er royaltybaseret eller med engangsvederlag m.m.

Fra både Danske Forlags og forfatterforeningernes side er vi glade for, med denne aftale, at kunne håndtere sådanne brancheudfordringer i fællesskab.

[Se aftalen her.](#)

Brug af musik fra Kodas repertoire i lydbøger

Danske Forlag har igennem længere tid været i dialog med Koda om brug af musik fra Kodas repertoire i lydbøger. Oprindeligt var det Danske Forlags tanke at lave en vejledende rammeaftale mellem Koda og Danske Forlag. Imidlertid har Koda meldt ud, at Koda ikke ønsker at lave aftalerne med forlagene, men i stedet vil indgå aftaler med tjenesterne ud fra et aftaleprincip om *last window out*, som betyder, at den, der stiller lydbøgerne til rådighed for slutbrugeren, skal betale.

Vi har over for Koda henvist til, at det i den litterære verden er således, at det er forlaget, som er juridisk ansvarlig for at klarere alle rettigheder til indholdet. Det betyder, at når udgivelsen møder markedet, er alle rettigheder klareret, og vi har opfordret Koda til at følge praksis fra den litterære verden, hvor aftalerne om rettighedsudnyttelse indgås med forlagene. Koda har meddelt, at de ønsker at fastholde den praksis, der gælder indenfor musikområdet, og selv indgå aftaler med tjenesterne. Så vidt vi er orienteret, er der indgået aftale med én streamingtjeneste, så situationen er den, at forlagene oplyser, at de manglende aftaler med Koda bremser for produktion af udgivelser med Koda-indhold. I samarbejde med Koda har vi udarbejdet en vejledning til medlemmerne samt afholdt et medlemsmøde om, hvordan forlagene skal forholde sig, hvis de vil benytte musik i lydbøger.

Beskyttelse af rettigheder

Danske Forlag er medlem af RettighedsAlliancen, så håndhævelse af medlemmernes digitale rettigheder på internettet kan varetages professionelt i samarbejde med andre kreative brancher. I forhold til det politiske arbejde med at få styrket rammerne for håndhævelsen af rettighederne på internettet er det en stor fordel og styrke, at de kreative brancher står samlet. Efter 6 år som formand for RettighedsAlliancens bestyrelse trak Christine Bødtcher-Hansen sig i september 2022, og foreningen er nu repræsenteret med menigt medlem af bestyrelsen.

Det er især på studiebooksområdet, at branchen er udfordret med ulovlig kopiering. Se nærmere herom i Danske Undervisningsforlags beretning nedenfor.

En Epinion-undersøgelse fra primo 2023 viser, at 25 % af de studerende, som angiver, at de deler ulovligt, oplyser, at de ulovligt deler filer fra Nota. Det fremgår eksplicit af ophavsretsloven, at filerne fra Nota skal sikres mod ulovlig brug. Danske Forlag og forfatterforeningerne har haft en Samarbejdsaftale med Nota, som bl.a. stiller krav om, at Nota skal sikre, at den bedst mulige beskyttelse anvendes. Imidlertid har Nota i 2022 meddelt, at Samarbejdsaftalen anses som ophørt. Vi har nu opfordret Kulturministeriet til at facilitere en dialog med Nota om den alvorlige problematik med ulovlig deling af studiebooks.

Grøn bogbranche

Danske Forlag har grøn bogbranche på dagsordenen. Vi har en ambition om, at den danske forlagsbranche vil udvise et aktivt og reelt medansvar for klima- og miljøpåvirkningen i bogproduktionen og dermed bidrage konkret til den grønne omstilling, som i de kommende år vil tage yderligere fart i både Danmark og resten af verden. Vi har valgt at gøre arbejdet sammen. Klima og miljø skal ikke være et konkurrenceparameter, men en dagsorden, som vi løfter i fællesskab.

Udover at det er oplagt, at vi som branche også skal påtage os et ansvar for klima og miljø, skylder vi vores læsere, at de ikke skal opleve klimaskam, fordi de køber en bog. På sigt må vi også forvente, at det offentlige, som køber bøger til uddannelsesinstitutioner og biblioteker, i stigende grad vil stille miljøkrav. Endelig har vores medarbejdere og samarbejdspartnere en forventning om, at vi som virksomheder løfter et samfundsansvar.

I samarbejde med forlag, boghandlere og DBK udgav foreningen i 2020 rapporten "*Towards Environmentally Conscious Publishing*". Rapporten kortlægger hele den trykte bogs værdikæde fra papirproduktion, design og bogtryk til distribution, salg og genanvendelse samt igangværende og mulige grønne tiltag baseret på kendte miljømæssige påvirkninger og anviser 10 anbefalinger, som branchen arbejder videre med.

Arbejdet med grøn bogproduktion starter fra et højt udgangspunkt, da der i bogens værdikæde allerede i dag er en lang række tiltag, som understøtter bæredygtig bogproduktion. Først og fremmest er en meget stor del af bøgerne trykt på FSC-mærket papir. Danske Forlag har sat et mål om, at 100 pct. af papiret skal være FSC-mærket ved udgangen af 2024. Tal fra en række udvalgte forlag viser, at i 2019 var ca. 85 % af bogproduktionen på FSC-mærket papir; i 2020 og 2021 ca. 89 % og i 2022 var ca. 95 % på FSC-mærket papir. Forlagene rapporterer tilbage, at der er gode muligheder for at vælge FSC-mærket papir, da leverandørernes fokus på miljø er blevet skærpet, efter trykkerierne oplever en øget efterspørgsel fra forlagene for mere klimavenlig bogproduktion. Foranlediget af dialog med DBK og på opfordring fra Boghandlerforeningen er det nu også muligt i Bogportalen at markere, at en bog er trykt på FSC-mærket papir.

Også trykkerierne har gennem en årrække haft fokus på at minimere de miljømæssige påvirkninger bl.a. gennem brug af forskellige certificeringsordninger og energieffektive løsninger. Vi er fortsat i tæt dialog med GRAKOM bl.a. om, hvordan vi kan skabe større transparens, når miljøbelastningen skal indgå som et vigtigt parameter ved valg af trykkeri.

Endelig er det en fordel, at vi i den danske bogbranche har et centralt distributionssystem gennem DBK. Det muliggør optimering ved distributionen af bøger til forhandlere og muliggør fælles indsatser ift. f.eks. retur. Udvalget for grøn trykt bogbranche har fortsat arbejdet i 2022 og herunder dialogen med DBK.

Udvalget har fra efteråret arbejdet på at formulere et projekt med formål at tilvejebringe en baseline for den danske forlagsbranches CO₂-eq-udledning, en såkaldt nulpunktsanalyse. Formålet med nulpunktsanalysen er indsigt på detailniveau i, hvor de største klimaaftryk findes, med henblik på at kunne sætte ind dér, hvor aftrykket er størst, samt løbende at kunne måle på de enkelte detaljer. Som en del af projektet skal etableres en model for, hvordan klimapåvirkninger rapporteres; en model, de enkelte forlagsmedlemmer derpå kan adoptere og anvende på virksomhedsniveau. Danske Forlag har ansøgt Erhvervsstyrelsens CO₂-pulje om støtte til projektet, som forventes gennemført i samarbejde med Grakom. Projektet vedrører udelukkende den trykte del af bogbranchen. Det er hensigten at igangsætte et tilsvarende projekt i forhold til den digitale del af bogbranchen, når der er større konsensus nationalt og internationalt om valide målemetoder og formater for output.

Vi er sideløbende i dialog med vores nordiske kolleger om muligheden for at udvikle et konkret målingsværktøj, som kan benyttes til at træffe kvalificerede valg i forbindelse med den enkelte bogproduktion. Vi er blevet præsenteret for et engelsk værktøj, men har foreløbig noteret, at der ikke er værktøjer, som indeholder de funktionaliteter, som efterspørges af branchen.

Danske Forlag opfordrer fortsat forlagene til at arbejde for grøn omstilling og har som hjælp udarbejdet en række ressourcer, som kan hjælpe forlagene med implementering af anbefalingerne i rapporten *Towards Environmentally Conscious Publishing*.

[Find inspiration på vores hjemmeside.](#)

Tilgængelighed for syns- og læsehandicappede

Digitaliseringen og det stigende kommercielle udbud af e-bøger og lydbøger giver nye forbedrede muligheder for at give de syns- og læsehandicappede adgang til litteraturen og lærebøger, og det er åbenbart, at disse nye muligheder skal udnyttes.

Sideløbende med at det kommercielle udbud er øget kraftigt i Danmark, har der i international sammenhæng været et øget pres på at skabe undtagelser til ophavsretten, således at institutioner m.fl., der betjener de læsehandicappede, får øgede muligheder for at gøre litteraturen tilgængelig uden forudgående aftaler med forfattere og forlag. Danske Forlag har sammen med forfatterforeningerne gennem flere år arbejdet for anerkendelse af, at forfattere og forlag også skal have betaling fra staten, når litteratur og lærebøger stilles til rådighed for de læsehandicappede, på samme måde som de, der leverer software, hardware m.m., får fuld betaling for deres leverancer.

Ophavsretslicensnævnets afgørelse om Notas betaling af vederlag for udlån

I oktober 2018 trådte en traktat- og direktivbestemt ændring af ophavsretsloven i kraft, som bl.a. indebærer et krav om vederlag til rettighedshaverne, når Nota tilgængeliggør e-bøger og lydbøger for Notas læsehandicappede medlemmer. Danske Forlag har i samarbejde med Copydan og Dansk Forfatterforening forhandlet med Nota om et rimeligt vederlag, men da parterne ikke kunne nå til enighed, blev sagen i 2019 indbragt for Ophavsretslicensnævnet. Primo november 2021 traf Ophavsretslicensnævnet afgørelse i sagen. Afgørelsen var en ubetinget sejr for forlagene og forfatterne, som fik 100 % medhold i de fremsatte synspunkter. Afgørelsen betyder bl.a., at vores vederlagsmodel om betaling pr. udnyttelse blev imødekommet. Nota skal betale 12 kr. pr. udlån, når værket er udgivet på det kommercielle marked i et tilgængeligt format (dvs. at bogen er lige så tilgængelig for syns- og læsehandicappede personer som for andre), og Nota skal betale 7 kr. pr. udlån, hvor værket ikke er udgivet i et tilgængeligt format.

Afgørelsen er vigtig, fordi den fastslår, at forlag og forfattere ligesom andre leverandører af produkter og tjenester til mennesker med syns- og læsehandicap har ret til et rimeligt vederlag fra staten, når litteraturen stilles gratis til rådighed. Og den giver god mening i en tid, hvor markedet i stigende grad tilbyder reel ligestilling i adgangen til litteraturen særligt ved den massive vækst i antallet af lydbogsudgivelser

Nota indbetaler vederlagene til Copydan Tekst og Node, som fordeler efter 50/50-princippet mellem forlag og autorer. Tariffen gælder med tilbagevirkende kraft for udlån fra 11. oktober 2018 og det bagudrettede krav er foreløbig opgjort til kr. ca. 75 mio. kr. Beløbet er imidlertid ikke blevet indbetalt til rettighedshaverne, idet Kulturministeriet har haft forbehold omkring afgørelsen. Grundlæggende handler forbeholdet om, at Kulturministeriet ønsker en parallelitet med vilkårene for udlån på eReolen, således at det f.eks. ikke bliver dyrere for Nota at udlåne, end det er for folkebibliotekerne. Dette synspunkt har vi haft forståelse for. Der har været afholdt møder/forhandlinger og vi håber, at vi meget snart får lukket sagen, og at Nota påbegynder betalinger til rettighedshaverne.

Lov om tilgængelighed

I 2019 vedtog EU et direktiv om tilgængelighed for mennesker med handicap, som bl.a. betyder, at e-bøger senest fra juni 2025 skal være tilgængelige for mennesker med et læsehandicap. Direktivet handler om at skabe reel ligestilling på det kommercielle marked, så det må på sigt forventes, at reguleringen vil få betydning for Notas rolle og aktiviteter.

I 2021 og 2022 har der været en lovgivningsproces, hvor Danske Forlag har spillet en aktiv rolle og advaret om risikoen for, at store dele af den digitale litteraturarv trækkes fra markedet, hvis der stilles krav om, at alle e-bøger – også alle dem, der allerede er udgivet – skal være tilgængelige for mennesker med handicap fra medio 2025. Hvis loven stiller krav om, at også hele bagkataloget skal gøres tilgængeligt, vil det betyde, at ca. 100.000 e-bøger skal konverteres til nye formater, og det vil betyde, at mange e-bøger vil blive trukket fra både det kommercielle marked og fra bibliotekerne, så dele af vores litterære kulturarv forsvinder. En anden væsentlig problematik i den danske lov er, at det er forhandleren og ikke forlaget, som er pligtsubjekt, hvilket har den praktiske konsekvens, at forlag reelt ikke kan påberåbe sig undtagelsen for mikrovirksomheder, og at de øvrige undtagelser om f.eks. uforholdsmæssig byrde er vanskelige/umulige at bringe i spil.

Det er positivt, at den tidligere erhvervsminister i et brev til foreningen har givet udtryk for, at det ikke er lovforslagets intention at udgøre en risiko for litteraturarven, og at det er ministerens ambition at sikre, at e-bøger ikke fjernes fra markedet

Sideløbende med at vi i tæt samarbejde med den europæiske forlæggerforening FEP forsøger at få rettet op på de uheldige konsekvenser af den anlagte fortolkning, har vi været aktive medspillere i forbindelse med en Vejledning om tilgængelighed, som Sikkerhedsstyrelsen har sat sig i spidsen for at udarbejde. I det

arbejde ser det ud til, at vi har fundet en pragmatisk løsning ift. den omtalte problematik omkring bagkataloget, og så handler vejledningen ikke mindst om, at forlagene har noget mere konkret at kunne forholde sig til, når der skal produceres tilgængelige e-bøger. Heldigvis er den internationale forlagsbranche langt fremme med standarder (epub), som er udviklet i samarbejde med handicaporganisationer. Vi har afholdt medlemsmøder om den kommende regulering og har samtidig opfordret Nota til at byde ind med erfaringer, vidensdeling, kurser m.m. i, hvordan man arbejder med tilgængelighed.

I forbindelse med lovforslagets fremsættelse udtrykte Dansk Blindesamfund ønske om, at web- og appbaserede læremidler også skal være en del af loven om tilgængelighed i produkter og tjenester for mennesker med handicaps. Danske Forlag mener ikke, at web- og appbaserede læremidler skal omfattes af loven. Der er en høj grad af kompleksitet i disse digitale læremidler, som hverken direktivet eller det fremsatte lovforslag tager højde for.

Vi har understreget, at Danske Forlags medlemmer ønsker at understøtte tilgængelighed for elever og studerende med handicaps. Men det sker bedst ved en dialog med Børne- og Undervisningsministeriet, hvor der også tages højde for, at der opretholdes diversitet, innovation, motivation mv. i læremidlerne, og hvor vi sikrer, at også små og mellemstore forlag kan være i markedet. Vi har derfor kontaktet Undervisningsministeriet og bl.a. foreslået at hente inspiration hos de svenske myndigheder, som har udarbejdet retningslinjer for tilgængelighed i de digitale læremidler.

Verdens højeste bogmoms

Med 25 % moms på bøger har Danmark verdens højeste bogmoms. Danske Forlag mener, at momsen på bøger bør være 0, ligesom det er tilfældet for aviser, idet bøger ligeledes har værdi for kultur, uddannelse og demokrati. Det er u hensigtsmæssigt at lægge høje afgifter på læsning af litteratur og lærebøger, fordi vi som samfund har interesse i, at folk læser. Læsning har stor betydning for dannelse, uddannelse, demokratisk deltagelse, social mobilitet og jobmuligheder.

Pga. EU-regulering har det ikke været muligt at indføre 0-moms på bøger. Men i 2021 gav Ministerrådet i EU grønt lys for, at medlemslande, som ikke allerede har 0-moms på bøger, kan benytte sig af 0-moms. Dermed er der åbnet op for, at Danmark kan afskaffe momsen på bøger, ligesom det er tilfældet for aviser.

Det har været anledning til, at vi i dialogen med relevante ordførere understreger, at det i en tid med stigende pres fra internationale techgiganter er vigtigt, at vi værner om dansk kultur. Gode rammebetingelser for litteraturen er afgørende for, at der skrives og udgives litteratur af høj kvalitet. Ved at fjerne momsen bidrager vi både til bedre rammer for kvalitet og diversitet i udgivelserne, og samtidig får flere mennesker adgang til litteraturen. 0-moms på bøger vil også sikre billigere bøger til de studerende og kunne være med

til at dæmme op for den ulovlige kopiering, som udfordrer studiebøger skrevet i en dansk kontekst.

[Læs mere: Derfor skal vi have 0-moms på bøger](#)

Moms på kunstnerisk virksomhed

Den 9. juni 2022 blev lovforslaget om moms på visse kunstneriske ydelser behandlet i Folketinget. Forslaget havde mistet sin opbakning, efter at en advokatredegørelse til Skatteudvalget havde konkluderet, at EU-retten ikke stiller krav om moms på tv-rettigheder. Det oprindelige lovforslag, som blev fremsat i efteråret 2021, indebar, at forfattere blev momspligtige, hvilket ville indebære betydelige administrative byrder for både forlag og forfattere. Det gjorde bl.a. Danske Forlag opmærksom på ([læs mere her](#)), og da loven blev fremsat i januar 2022, var denne del af lovforslaget ændret, og det blev præciseret, at ydelser leveret af forfattere er undtaget fra moms.

Det lovforslag, som blev opgivet i 2022, havde derfor ikke nævneværdig betydning for bogbranchen. Men vi glædede os naturligvis over, at vores kolleger i andre dele af kulturbranchen slap for en kultur moms. Glæden var dog kortvarig, for primo 2023 genfremsatte den nye regering forslaget, og i den forbindelse har Skatteministeriet rettet henvendelse til EU for at få en udtalelse om, hvorvidt den danske regulering er i overensstemmelse med EU-retten.

En tryk bogbranche

Bogbranchen skal være et trygt sted at arbejde, så da MeToo-dagsordenen begyndte at rulle, fik vi i 2020 foretaget to undersøgelser om uønsket seksuel opmærksomhed i bogbranchen. Undersøgelserne tydede på, at der ikke er tale om strukturelle udfordringer ift. uønsket seksuel opmærksomhed i branchen. Men vi noterede, at der både var forfattere og ansatte, som har haft dårlige oplevelser i samarbejdet med eller under ansættelsen på deres forlag. Som forlag har vi et stort ansvar for, at der er et godt og professionelt miljø i branchen.

Ift. forfatterstanden nedsatte vi et udvalg sammen med de to forfatterforeninger, som i 2022 fik udarbejdet et sæt retningslinjer, som skal bidrage til, at forfatterstanden skal kunne arbejde uden at blive udsat for krænkelser af seksuel karakter.

Læs mere [her](#).

Fair og lige konkurrence gavner et bredt forhandlernet

Et område, som presser sig på, er, hvordan vi som branche kan bidrage til et bredt forhandlernet. En forudsætning for et mangfoldigt bogmarked og for publicistisk handlefrihed er, at der er mange forhandlere både i den fysiske og virtuelle verden. Hvis vi i Danmark får en stor dominerende international spiller, kan det få betydning for den litteratur, som udkommer. Vi arbejder derfor for, at der som minimum er fair og lige konkurrencevilkår i forhandlerleddet. Det gør vi ved at indsamle oplysninger fra internationale samarbejdspartnere om opmærksomhedspunkter ift. Amazon og andre store techgiganter på markedet, som vi deler med bl.a. Dansk Erhverv samt relevante ordførere og embedsmænd.

Vi har bl.a. gjort opmærksom på den amerikanske bogbranches advarsel mod Amazons misbrug af dominerende stilling. Amazons prisdumpingstrategi betyder, at konkurrenter bliver udkonkurreret, og den ensidige adgang til data betyder, at Amazon ikke konkurrerer på en "level playing field". Forlag, forfattere og boghandlere oplever år for år at skulle betale mere for distribution og annoncering, mens indtægterne fra Amazon formindskes.

Derfor var det glædeligt, at vi i juli 2022 kunne hilse EU's Digital Markets Act (DMA'en), som skal sikre fair og effektiv konkurrence på digitale markeder, velkommen. DMA'en er et vigtigt skridt for den europæiske bogbranche, da der stilles en række krav til de store digitale platforme, de såkaldte gatekeepers som Amazon, Facebook, Google m.fl., som kan risikere bøder på op til 10 procent af den globale omsætning. Flere europæiske forlag har oplevet en stigende afhængighed af store gatekeepers som Amazon for at kunne tilgå markedet. En afhængighed, som i flere tilfælde er blevet misbrugt af gatekeeperne.

Den europæiske forlæggerforening, FEP, har aktivt arbejdet for bogbranchens interesser, og det er derfor positivt, at det nu er bestemt, at forlagene skal have indsigt i platformenes data, at platformene ikke må favorisere egne udgivelser, og at platformene ikke må benytte klausuler, som forhindrer forlagene i at tilbyde andre forhandlere mere fordelagtige vilkår.

Vi har også løbende dialog med Boghandlerforeningen. Boghandlerne er en vigtig salgskanal, og vi har både ift. branchen, men også litteraturpolitisk, en interesse i et bredt og velassorteret forhandlernet. Derfor er vi interesserede i at høre, hvordan boghandlerne oplever udviklingen, og om der er behov for at tage hul på fælles indsatser ift. litteraturpolitiske tiltag.

Litteraturstøtte

Danmark er et lille sprogområde, og forlagene agerer i et fuldt liberaliseret marked med 25 % moms. Støtte fra Kunstfondens Projektstøtteudvalg for litteratur kan være afgørende for, om udenlandsk litteratur kan blive oversat til dansk samt for udbredelsen af dansk litteratur i udlandet. Danske Forlag arbejder for, at

der i Kunstfonden er midler til at støtte oversættelser til dansk samt litteratureksport og deltager i dialog med Projektstøtteudvalget om, hvilke indsatser som bedst kan fremme den oversatte litteratur og litteratureksporten.

Medieforliget

I en tid med stigende pres fra internationale techgiganter er det vigtigt, at vi værner om dansk indhold. Danske forlag bidrager til en mangfoldighed af dansk indhold af høj kvalitet og udgiver primært bøger, men også fortællinger i andre formater. Derfor besluttede Danske Forlag i forbindelse med medieforhandlingerne at opfordre til, at den kommende medieaftale giver mulighed for at søge støtte til udvikling, produktion og distribution af podcast/lydfortællinger. Det er vigtigt, at en pulje til podcast kan søges af alle indholdsproducenter, herunder forlag.

Branchens synlighed

Bogforum

Bogforum er årets største litterære publikumsmesse med knap 40.000 besøgende og et af litteraturens årlige højdepunkter, hvor forlag og forfattere møder læserne.

I 2022 har bestyrelsen nedsat en arbejdsgruppe, som er gået i dialog med Bogforum om langsigtede strategiske visioner, som skal fremtidssikre messens relevans og skabe flere besøgende.

Blixenprisen

Danske Forlag havde også i 2022 besluttet at bakke økonomisk op om de to forfatterforeningers fælles initiativ Blixenprisen. Blixenprisen hylder hele litteraturbranchen og det danske sprogs videreudvikling, hvad enten det nydes i fysisk form, som e-bog eller lydbog. Blixenprisen fejrer bøgerne – og alle dem, der skriver, formidler og udvikler bøger.

De Gyldne Laurbær

De Gyldne Laurbær er en vigtig pris for bogbranchen, som giver stor opmærksomhed omkring den prisvindende bog og forfatter. Forlagene bakker op om prisen ved, at det prisvindende forlag afholder en stor og ressourcekrævende branchefest for laureaten. Vi har taget initiativ til en dialog med Boghandlerforeningen om en stærkere og mere stabil forankring af De Gyldne Laurbær og har foreslået, at prisen forankres administrativt hos Boghandlerforeningen, og at der laves nye vedtægter, som skal sikre transparens, opbakning og stabilitet omkring prisen.

Viden om branchen

Forlagenes omsætning

Danske Forlag udarbejder hvert år en statistik over forlagenes omsætning.

Efter to exceptionelt fremgangsrige år under corona, hvor nedlukninger og hjemmearbejde frigav tid til fordybelse og læsning, gik bogmarkedet tilbage i 2022 og nærmer sig nu niveauet før corona i 2019. Krig, høj inflation og opbremsning i forbruget ramte ikke uventet også bogen. Så sammenholdt med 2021 står branchen med en ret markant nedgang på 6,6 procent.

Opbremsningen i markedet rammer den trykte bog, der på kort tid er blevet en trængt vare, fordi dagligvarepriserne er steget så markant, og det normalt så lukrative julegavesalg dermed heller ikke var som vanligt. Lydbøgerne fortsætter til gengæld deres vækst – omend mere begrænset end tidligere år. 19 procent af omsætningen af skøn-, fag- og børnelitteratur ligger således nu i lyd mod 16 procent i 2021. Lydbøger er foretrukket af mange læsere, der gerne vil kombinere lytning af en god fortælling med transport, en gåtur, havearbejde, madlavning m.m. Den trykte bog kræver ro og fordybelse, så selvom indholdet er det samme, er brugssituationen meget forskellig.

Den trykte bog er dog stadig langt det foretrukne valg blandt læserne. På området for børne- og ungdomsbøger er hele 82 procent af omsætningen trykte bøger. Den trykte bog er et af svarene på de udfordringer, som vi står med ift. børn og unges trivsel, koncentrationsbesvær og fordybelsesvanskeligheder, og vi hører om stadigt flere ungdomsuddannelser, der indfører faste ugentlige læsetimer, hvor de unge har skærmpause og læser bøger. Men vi hører også om skolebiblioteker og daginstitutionerne med ingen eller meget begrænsede bogsamlinger. Den statslige pulje på 25 mio. kr., som i 2022 blev rullet ud til fysiske bogsamlinger i daginstitutioner, har sikret, at der nu kommer en læsekultur i nogle – men langt fra i alle daginstitutioner. Det bør være en politisk ambition, at børn og unge har adgang til en mangfoldighed af inspirerende bøger.

Med en omsætningsandel på 39 procent udgør læremidlerne en meget væsentlig del af bogmarkedet. I Danmark har der været en politisk ambition om at digitalisere folkeskolen, og det kan læses i forlagenes omsætningstal, hvor 54,7 procent af salget til skolerne nu er digitalt. Digitaliseringen er sket på bekostning af de trykte lærebøger, og når undervisningsminister Mattias Tesfaye nu opfordrer til mindre skærmtid, bør der være en opmærksomhed på, at flere skoler har fokuseret på det digitale og forsømt deres trykte samlinger. Hvis ministerens ambitioner skal realiseres, vil det kræve et skarpt fokus på de trykte bøger. Forlagene har heldigvis masser af spændende lærebøger på hylderne.

Bogpanelets rapporter

Danske Forlag har været medinitiativtager til at få nedsat et uafhængigt bogpanel under Kulturministeriet. I 2023 har kulturministeren nedsat et nyt bogpanel, som skal skabe viden og debat om forandringerne på bogmarkedet og litteraturområdet.

Bogpanelet har i perioden april 2022-april 2023 udgivet følgende rapporter:

Bogen og litteraturens vilkår 2022

I forbindelse med offentliggørelsen af den årlige rapport satte kulturminister Jakob Engel-Schmidt fokus på læsning og bøgernes betydning i den udsendte pressemeddelelse. Ministeren udtaler bl.a., at "læsning kan give os nye perspektiver, både på os selv og samfundet, og det kan udvikle vores evne til fordybelse og medfølelse" og at "I en tid med nye medievaner er det vigtigt, at vi holder fast i bøgerne – analogt og digitalt."

Rapporten indeholder vigtige budskaber om

- at det fremmer interessen for læsning, når man står med bogen i hånden, og at dette skal ses i lyset af faldende bogbestand på biblioteker, og at biblioteker erstattes af beskedne afhentnings- og afleveringssteder
- at samfundskrise med inflation også rammer bogkulturen, at det i denne situation er vigtigt, at alle har mulighed for adgang til gode bøger både til fritid og i undervisning, og at det offentlige her har en vigtig opgave at løfte. Det pointeres, at det er vigtigt, at alle aldersklasser og sociale grupper har del i en righoldig bogkultur, hvis litteraturen igen skal hjælpe os igennem samfundskrisen.

Faglitteraturens aktuelle status og vilkår

Kulturministeriets Bogpanels specialrapport om faglitteratur samler en stor mængde relevant viden om faglitteraturens aktuelle status og vilkår. Rapporten fremhæver, at den danske faglitteratur er populær blandt læserne på trods af den øgede globalisering af samfundet og medieudbudet. Det tilskrives, at læserne søger efter nærhed og identifikation i bøgerne, eller at de ønsker at forstå verden ud fra et velkendt perspektiv. Det problematiseres, at danske forskere mangler incitamenter til at skrive formidlingsbøger, der henvender sig til almene læsere uden for universiteterne. Det skyldes, at forskerne bliver tilskyndet til at skrive på engelsk og publicere artikler i akademiske tidsskrifter, da det er karrierefremmende.

Vilkårene for oversat litteratur i Danmark - med fokus på oversættelser til dansk gennem de sidste 10 år

Rapporten viser, at produktionen af oversat litteratur er stigende, samtidig med at interessen for uoversatte engelsksprogede titler øges særligt blandt unge læsere. Der ses en opblomstring af små, passionsdrevne oversættelsesbaserede forlag, som står for en stigende del af den oversatte litteratur. Rapportens forfatter, Johanne Gormsen Schmidt, påpeger, at det kan få betydning for de små forlag, at Kunstfonden bevilger støtte til færre udgivelsesprojekter, som så til gengæld får flere støttemidler. De små forlag har vanskeligheder på det digitale bogmarked, hvor rapporten påpeger, at streamingtjenesterne er indrettet på en måde, der lukker de små spillere ude. Til gengæld gør bibliotekstilbuddet eReolen en stor forskel for de forlag, der udgiver oversat kvalitetslitteratur i digitale formater.

Salgsstatistik

Kulturministeriet og Danmarks Statistik har taget initiativ til bedre kulturstatistikker og har arbejdet med at lave en salgsstatistik over salget af bøger i Danmark. Danske Forlag har været repræsenteret i en nedsat følgegruppe.

Danske Forlag har hilst initiativet velkommen, da en salgsstatistik vil være en markant forbedring af bogmarkedets statistiske grundlag og give et bedre grundlag for at føre litteraturpolitik.

Vi mener, at alle aktører i værdikæden har en interesse i, at der er litteraturpolitiske tiltag målrettet forfatterne og læsningen. Den faldende læsning i befolkningen er en stor udfordring for samfundet og ikke mindst for alle bogbranchens parter, så der er behov for politisk bevågenhed og for politisk handling. I 2021 lykkedes det at opnå enighed om en statistik på aggregeret niveau. Danske Forlag har arbejdet med et udspil til aggregeringsniveauet, som er blevet præsenteret for Danmarks Statistik. Igangsætning af statistikken afventer nu data fra streamingtjenesterne.

Branchens metadata

I takt med at søgningen efter og salg af litteratur og lærebøger i stigende grad foregår online, stiger behovet for højere kvalitet af metadata. Danske Forlag har siden 2015 arbejdet med indførelsen og udbredelsen af det internationale klassifikationssystem Thema som erstatning for Boghandelens Varegrupper, der er en begrænset dansk klassifikation.

Danske Forlag har nedsat en national metadatagrube, hvor repræsentanter fra forlag, forhandlere, streamingtjenester, DBK, Dafolo og Publizon jævnligt mødes for at fremme brugen samt kvaliteten af Thema. Metadatagruppen arbejder også med at standardisere udvekslingen af metadata vha. ONIX.

Internationalt arbejde og netværk

I forhold til hovedparten af de områder, som foreningen beskæftiger sig med, har foreningen stor glæde af et tæt internationalt, europæisk og nordisk samarbejde og netværk. Foreningen bliver velorienteret om, hvad der rører sig internationalt, og det er helt afgørende viden, når der skal navigeres i det nationale politiske system. Samtidig bidrager den tætte dialog med forlæggerforeninger i andre lande med inspiration og argumenter for, hvordan man gør tingene andre steder.

Danske Undervisningsforlags beretning april 2022 – april 2023

Danske Undervisningsforlag er en del af Danske Forlag, som varetager undervisningsforlagenes særlige interesser og arbejder for at skabe de bedste rammevilkår for udgivelse af læremidler og studieboøger. Danske Undervisningsforlags årsberetning omhandler områder, som har særlig betydning for undervisningsforlagene. En række temaer med stor betydning for danske undervisningsforlag er tværgående for forlagsbranchen og derfor allerede omtalt i bestyrelsens beretning.

En fremtid for danskproducerede studieboøger til de videregående uddannelser

Danske Undervisningsforlag arbejder for at sikre forlagsproducerede studieboøger produceret til en dansk kontekst. Forretningsudvalget har derfor nedsat en arbejdsgruppe, som ser på udfordringer for udgivelse af studieboøger til de videregående uddannelser i et bredt perspektiv og med snitflader til foreningens øvrige arbejde omkring bl.a. ulovlig kopiering og konkurrenceforvridende adfærd fra offentlige institutioner.

I fokus er også Det Kongelige Biblioteks licensmodeller, som favoriserer engelsksprogede udgivelser. Vi er i dialog med Det Kongelige Bibliotek herom for at sikre de studerende adgang til danskproducerede studieboøger.

Ulovlig kopiering af studiebøger

Ulovlig kopiering og deling af studiebøger er fortsat et fokusområde i Danske Undervisningsforlag. Ulovlig kopiering er tillige en væsentlig barriere i forhold til studiebøger produceret i en dansk kontekst. Forretningsudvalget har nedsat et stående udvalg om forebyggelse og håndtering af ulovlig kopiering og deling, som vil behandle området samlet og med tæt koordination til foreningens arbejde med at sikre adgangen til danske studiebøger.

Danske Undervisningsforlag samarbejder tæt med RettighedsAlliancen om at behandle sager om ulovlig digital kopiering. Sagerne handler som regel om, at digitale udgaver af studiebøger deles blandt studerende i lukkede grupper på fx Facebook, og løses typisk ved en direkte henvendelse til de studerende, der har tilgængeliggjort studiebøgerne. Hvis der er en forbindelse til uddannelsesstedet, fx hvis der er tale om en facebookgruppe særligt tilknyttet et bestemt uddannelsessted, bliver ledelsen på det pågældende sted også orienteret om krænkelserne og opfordret til at håndtere sagen og sætte forebyggende tiltag i værk.

Sager om ulovlig deling af grovere karakter bliver anmeldt til Bagmandspolitiet. Tidligere lå behandlingen i de enkelte politikredse, men efter pres fra RettighedsAlliancen er det lykkedes at få en specialenhed (IPR-taskforce) i Bagmandspolitiet, som har fokus på bl.a. ophavsretlige digitale krænkelser. I eftersommeren 2022 og først på året i 2023 blev der afsagt domme i 2 sager om ulovlig kopiering og salg af studiebøger. I august 2022 faldt der dom i en sag mod en sygeplejerskestuderende fra VIA University College i Aarhus for at have udbudt og solgt ulovlige, digitale kopier af 47 forskellige studiebøger via Facebook. Sagen blev afsluttet med et bødeforlæg på 5.000 kr. og en konfiskering af 1.830 kr. Og i januar 2023 blev en 26-årig mand ved retten i Horsens dømt for at have udbudt 29 pdf'er af studiebøger via DBA uden tilladelse fra rettighedshaverne. Dommen lød på 10 dages betinget fængsel samt konfiskering af 2.245 kr. og en erstatning på 5.000 kr. til RettighedsAlliancen. Det lykkedes at få pressedækning på begge sager.

Ny Epinion-rapport

Ulovlig deling af digitale studiebøger er fortsat udbredt blandt studerende på de videregående uddannelser. Det konkluderer en ny undersøgelse fra 2023 foretaget af Epinion for RettighedsAlliancen. Her svarer 50 % af de adspurgte studerende, som bruger digitale studiebøger, at de har anskaffet sig mindst én digital studiebog på ulovlig vis. 25% af dem, der har anskaffet mindst en studiebog ulovligt, angiver, at en eller flere af dem stammer fra Nota, uden at de selv har modtaget dem personligt direkte fra Nota. I RettighedsAlliancens monitorering de seneste år har andelen af filer, der stammer fra Nota, ligget på mellem 60 og 80 %. Dermed bekræfter undersøgelsen, at den ulovlige deling af studiebøger er omfattende, samt at det er påkrævet, at Nota i højere grad tager ansvar for at imødegå ulovlig cirkulation af Nota-filer.

Kilden til problemet er ikke manglende viden. Hele 70 % af de studerende er velvidende om, at videresalg og deling af digitale studiebøger er ulovligt, men gør det alligevel. Undersøgelsen tydeliggør dermed, at der

er etableret en uheldig norm blandt de studerende om, at ulovlig deling er i orden. I samarbejde med RettighedsAlliancen arbejder vi på at få uddannelsesinstitutionerne til at engagere sig og tage et medansvar for at løse problematikken. Det sker primært i rammerne af projektet 'Os Der Elsker Viden.'

Os Der Elsker Viden

Med den fortsatte udbredte ulovlige deling står forebyggelse af ulovlig kopiering stadig højt på agendaen. Arbejdet fortsættes i regi af kampagnen 'Os Der Elsker Viden', som Danske Undervisningsforlag i samarbejde med RettighedsAlliancen og en række brancheaktører udviklede og lancerede i 2017.

Kampagnens formål er fortsat at øge studerendes viden og bremse den ulovlige kopiering. Kampagnen arbejder med tre hovedbudskaber:

- De studerende skal oplyses om, at det *er* ulovligt - og skal have serveret værktøj og viden til lettere at kunne skelne mellem lovlig og ulovlig kopiering.
- De studerende skal få en forståelse af, at det i sidste ende går ud over dem selv, deres faglighed og studiemiljø, hvis de deler studiebooks ulovligt.
- De studerende skal guides til at bruge de lovlige alternativer på en måde, så de oplever, at det er både rimeligt og fornuftigt.

Kampagnen indeholder en kampagnenhjemmeside, der guider de studerende til lovlig kopiering og køb af studiebooks. Samtidig giver kampagnen uddannelsesinstitutioner, biblioteker og boghandlere en platform at kommunikere til de studerende fra. Kampagnen består også af en facebookkampagne og googleannoncer.

I forbindelse med studie- og semesterstart intensiveres kampagnen 'Os Der Elsker Viden' med det formål at få flere studerende til at kende forskel på lovlig og ulovlig brug og deling af studiebooks. Kampagnen bakkes op af flere uddannelsesinstitutioner, hvilket er et vigtigt signal over for de studerende. Dette er væsentligt for at bryde den uhensigtsmæssige norm i studiemiljøerne, hvor 70 % af de studerende finder det acceptabelt at foretage ulovlig deling af studiebooks.

Samtidig kan RettighedsAlliancen konstatere, at der i deres overvågning af platforme som DBA, offentlige facebookgrupper mv. sker et fald i sager om krænkelse. Sammenholdt med Epinion-rapportens konklusioner tyder det på, at den ulovlige deling fortsat finder sted, men blot i mere lukkede fora og i det tætte studiemiljø blandt de studerende. Dette understreger i høj grad behovet for kampagnen og en målrettet indsats for, at uddannelsesinstitutionerne i højere grad tager ansvar for en kulturændring på institutionerne. RettighedsAlliancen vil i en ny projektperiode fra 2024-2025 følge op med flere skærpede initiativer med fokus på bl.a. den ulovlige deling af Nota-filer og sanktioner på uddannelsesinstitutionerne til de tutorer og studerende, som overtræder loven. En videreførelse af projektet forudsætter dog, at der opnås tilskud fra

ufordelbare midler fra Copydan Tekst og Node.
[Læs mere på RettighedsAlliancens hjemmeside.](#)

Digitaliseringen af folkeskolen og ungdomsuddannelserne

I den danske folkeskole anvendes både trykte og digitale læremidler af høj kvalitet. Generelt er der en stigende tendens til anvendelse af digitale læremidler.

I 2012 blev indgået en aftale mellem stat og kommuner om kommunernes økonomi, som betød, at der blev afsat 500 MDKK til en indsats for styrket anvendelse af IT i folkeskolen, og midlerne blev fordelt til kommunerne. Modellen med at sende puljemidler ud i markedet og dermed stimulere en efterspørgsel viste sig at være en effektiv måde at påvirke en udvikling og samtidig sikre produktudvikling og sund konkurrence i leverandørledet. Aftalen lagde samtidig grundstenen til, at vi i Danmark har en af verdens mest digitaliserede folkeskoler.

Stimuleringen af efterspørgsel på digitale læremidler har medvirket til en nedgang i efterspørgslen efter trykte læremidler. Der er samtidig en tendens til, at når kommunerne skal spare på skolerne, sparer de på læremidler, og de sparer på de trykte bøger, ofte fordi de har indgået abonnementsordninger på digitale læremidler og -læringsplatforme.

Der er fra bl.a. lærernes side rejst en berettiget faglig bekymring for, om undervisningen er blevet for ensidigt digital, og det har givet anledning til overvejelser over sammenhængen til elevernes læringsudbytte og trivsel i den offentlige debat.

Som en del af den foregående regerings digitaliseringsstrategi blev afsat 200 MDKK til ny teknologiforståelse i folkeskolen. Puljen er endnu ikke udmøntet (april 2023).

På den baggrund arbejder Danske Undervisningsforlag politisk for, at en del af puljen til ny teknologi øremærkes kommunernes indkøb af trykte læremidler. Vi peger til Sverige for inspiration. Med målsætningen: "En bog pr. elev pr. fag" har den svenske regering afsat 685 MSEK i 2023 og 500 MSEK i 2024 til trykte læremidler.

En pulje allokeret trykte læremidler i Danmark ville give kommunerne og skolerne mulighed for et substantielt indkøb og bidrage til en undervisning, hvor lærerne kan balancere anvendelsen af digitale og trykte læremidler på baggrund af deres didaktisk begrundede valg.

Danske Undervisningsforlag arbejder kontinuerligt for, at digitalisering af undervisningen sker med om-tanke for den gode undervisning og baseres på et frit, kommercielt marked, hvor udvikling og salg af læremidler er baseret på fornuftige indkøbsmodeller, hvor rettigheder beskyttes, og hvor der sikres kontinuitet og langsigtet planlægning af politisk besluttede initiativer på grundskoleområdet. Arbejdet finder bl.a. sted i løbende og tæt dialog med KL og Styrelsen for It og Læring (STIL).

Unilogin

Unilogin er et webbaseret digitalt id for elever, forældre, og medarbejdere på institutioner. Unilogin er en loginløsning, som består af et brugernavn og en adgangskode, der kan anvendes af alle børn og forældre i grundskoler og dagtilbud. Unilogin giver eleverne adgang til nationale tjenester som de nationale test og folkeskolens prøver og derudover til en lang række pædagogiske værktøjer og læremidler, som skolerne anvender i forbindelse med undervisningen.

STIL planlægger en udfasning af den nuværende (SSO proxy) adgang til Unilogin til fordel for en ny (OIDC) løsning. Vi følger STILs arbejde med implementering af ny løsning og har aftalt med STIL at nedsætte et teknisk forum med bred repræsentation med henblik på at lave en pilotimplementering af den ny OIDC-løsning og få sikret, at alle STILs vejledninger til overgangen bliver så brugervenlige for tjenesteudbydere som muligt. Derudover er det aftalt med STIL, at der hvert halve år afholdes statusmøder med deltagelse af repræsentanter fra BFU og Danske Undervisningsforlag

Tilgængelighed i digitale læremidler

Digitaliseringen og det stigende kommercielle udbud af e-bøger og lydbøger giver nye forbedrede muligheder for at give mennesker med syns- og læsehåndicap adgang til litteraturen og lærebøger, og det er åbent, at disse muligheder skal udnyttes. EU's direktiv om tilgængelighed blev implementeret i dansk ret ved lov af 17. maj 2022. Loven betyder, at e-bøger skal være tilgængelige fra medio 2025, og omfatter også e-bøger til studerende. [Læs nærmere i bestyrelsens beretning](#). De digitale læringsportaler er ikke omfattet af direktivet/loven. Vi ønsker naturligvis at understøtte tilgængelighed for elever med handicaps, og det sker bedst ved en dialog med Børne- og Undervisningsministeriet, hvor der også tages højde for, at der oprettholdes diversitet, innovation, motivation mv. i læremidlerne, og hvor vi sikrer, at også små og mellemstore forlag kan være i markedet. Danske Undervisningsforlag arbejder derfor målrettet på at sikre, at de forskellige behov fra forskellige former for funktionsnedsættelse tilgodeses i produktion og tilrettelæggelse af web- og appbaserede læremidler. Det arbejde og den ambition forsøger vi at engagere STIL og Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK) i, så vi i fællesskab kan etablere vejledninger og anbefalinger med det formål at sikre tilgængelighed i web- og app-baserede læremidler for elever med alle typer funktionsnedsættelser.

Det offentlige indkøb af digitale læremidler er forsat et meget heterogent system. Der indkøbes således på meget forskellige måder og efter meget forskellige modeller. Selv inden for samme indkøbsparadigme ses der meget store variationer i tilgangen.

SKI – dynamisk indkøbsmodel for digitale læremidler

SKI 02.40 blev lanceret i oktober 2019 og fik i sin endelige form en udformning, som blev endog meget fleksibel. Reelt kan aftalen benyttes til indkøb af alt fra små enheder som læremidler til et enkelt fag til en enkelt klasse og til fælleskommunale indkøb af samtlige læremidler til alle fag, alle skoler i flere kommuner på én gang. Det er forsat oplevelsen, at aftalen bliver anvendt meget forskelligartet i kommunerne, og Danske Undervisningsforlag er løbende i dialog med SKI om aftalen, vejledninger mv. Danske Undervisningsforlag har gjort SKI opmærksom på, at der er en uhensigtsmæssig vægtning mellem pris og kvalitet i indkøbet, hvilket SKI vil undersøge mulighederne for at rette op på. Et webinar for medlemmer har været afholdt primo 2023, hvor SKI gennemgik aftalen. I løbet af foråret 2023 afholdes møde med SKI med henblik på at balancere vægtningen mellem pris og kvalitet.

Databehandleraftaler

Danske Undervisningsforlag oplever forsat, at kommunerne som indkøbere tolker databehandleraftalerne forskelligt. Datatilsynets afgørelse i forhold til Helsingør Kommunes brug af Chromebook i sommeren 2022 forstærker den uens fortolkning i kommunerne.

Vi har i oktober 2022 haft en dialog med både Dansk Erhverv og IT Branchen om det principielle i, at den samme juridiske og faktiske situation for flere leverandører giver anledning til forskellige databehandleraftaler. Både DE og IT Branchen genkender problemstillingen, og DE medvirker til at facilitere en dialog med Datatilsynet, som forventes at kunne indledes i løbet af forsommeren 2023. Målet er tilrettelæggelsen af en generisk og standardiseret databehandleraftale, drøftet med Datatilsynet og med Det fælleskommunale Databehandlersekretariat, idriftsat november 2022, som efterfølgende kan anvendes af kommunerne ved indkøb af digitale læremidler.

Ulige konkurrence fra offentlig produktion af læremidler

Danske Undervisningsforlag er fortsat opmærksom på den ulige konkurrence, som kan opstå, når uddannelsesinstitutioner producerer og distribuerer læremidler, der konkurrerer med forlagenes udgivelser. Det er også et demokratisk problem, hvis der ikke er uafhængighed mellem undervisningen og produktionen af undervisningsmidlerne. Danske Undervisningsforlag er løbende i kontakt med offentlige institutioner om udgivelse af produkter, der udbydes af forlag på kommercielle vilkår.

Udover de konkrete indsatser fokuserer Danske Undervisningsforlag på en mere overordnet og politisk agenda mod den ulige konkurrence fra offentlige institutioner. Dette sker i samarbejde med Dansk Erhverv.

Copydan Tekst og Node

I februar 2023 udbetalte Tekst og Node knap 330 mio. kr. til mere end 70.000 danske og udenlandske rettighedshavere. Vederlagene stammer primært fra grundskoleområdet (152,5 mio. kr.). Det næststørste indtægtsområde er de forberedende erhvervs- og ungdomsuddannelser, som bidrager med samlet 71,5 mio. kr. Indtægterne fra kopiering er væsentlige ift. investeringer i bl.a. nye læremidler, og Danske Forlag prioriterer derfor arbejdet i Tekst og Node højt. Forperson i Danske Undervisningsforlag, Cliff Hansen, lægger i samarbejde med sekretariatet en betydelig indsats i at varetage rollen som næstformand i Tekst og Node.

Hjemmesideudgivere

Bestyrelsen i Tekst og Node har fortsat haft fokus på, at en stigende andel af kopivederlaget bliver udbetalt til hjemmesideejere, hvis primære virke er at give gratis onlineadgang til undervisningsmaterialer til grundskolerne. Det foregår på den måde, at materialet frit (eller mod en beskedent betaling) stilles til rådighed på internettet, med henblik på at det kopieres. Denne eksemplar fremstilling - typisk i form af en udprintning - udløser så Copydan-vederlag til både autor og udgiver. Det fremgår eksplicit af de pågældende hjemmesider, at materialet kun er stillet til rådighed online, og at kopiering derfor kun må foregå på institutioner, der har en aftale med Copydan Tekst og Node. Udviklingen blev accelereret under nedlukningerne forårsaget af covid-19, som ændrede kopimønstret.

For at imødegå en udnyttelse af Copydan-systemet har Tekst og Node iværksat en række tiltag i 2022. Copydan Tekst og Node har indført en ny fordelingspolitik, som betyder, at forlagets (udgiverens) vederlag fra Tekst og Node maksimalt kan udgøre fire gange så meget som forlagets øvrige indtægter. Det tillægges betydning, at kopieringen medfører økonomisk skade for rettighedshaverne, og udgiveren skal dermed have

et vist minimum af andre indtægter end Tekst og Node-vederlag, således at det kan konstateres, at der foreligger kompensation for tab. Læs mere om fordelingspolitikken her: <https://www.tekstognode.dk/nyheder/aendring-i-fordelingspolitik-indtaegtskrav-faar-betydning-for-udgivere/>.

Den nye fordelingspolitik skal ses i sammenhæng med en ændret registreringspraksis, som skal sikre retvisende stikprøver, ved at indberettede kopier, som aktivt opfordrer til indberetning, kan frasorteres. Baggrunden for den ændrede fordelingspolitik er, at Tekst og Node over tid har observeret, at rettighedshavere aktivt opfordrer skoler og lærere til at indberette deres materiale. Det medfører en betydelig risiko for en skævvridning af stikprøven og dermed for fordelingen af kopivederlagene blandt rettighedshaverne.

Endelig har Copydan Tekst og Node en skærpet fokus på at sikre, at indberettede kopier har værkshøjde, og dermed er berettigede til vederlag.

I løbet af 2023 vil det blive evalueret om tiltagene har haft den ønskede effekt.

Digital aviskopiering

I 2022 har Copydan Tekst og Node indgået en aftale med Danske Medier om, at digital aviskopiering, som hidtil har været undtaget fra aftalerne, bliver en del af aftalerne på uddannelsesområdet. Aftalen vil generelt forbedre Tekst og Nodes aftaler. Digital aviskopiering indgår med en faktor 1, mens trykt aviskopiering indgår med faktor 3. Risikoen for øvrige rettighedshavere er, at digital aviskopiering tilbydes som en del af de eksisterende aftaler, uden genforhandling. Det vil i praksis betyde, at det først er ved nye undersøgelser og forhandlinger med uddannelsesinstitutionerne, at der vil kunne tages højde for en evt. øget kopiering. Den usikkerhed, der består omkring påvirkningen af vederlagsfordelingen, er imødekommet ved, at der er indsat en evalueringsklausul, hvor aftalen kan genforhandles hhv. 12, 24 og 36 måneder efter indgåelsen. Aftalen indeholder endvidere en hensigtserklæring om, at der igangsættes et arbejde mellem Copydan og Danske Medier for at afdække mulighederne for, at digital kopiering på erhvervsområdet fremover kan indgå som en del af Tekst og Nodes aftaler. Tekst og Node har tidligere forsøgt at gøre en indsats på erhvervsområdet, som er dårligt aftaledækket, og blev dengang mødt med, at aftalerne var mindre interessante, fordi digital aviskopiering ikke var en del af aftalerne. Så håbet er, at Copydan på sigt kan få digital aviskopiering med på erhvervsområdet, og at dette vil muliggøre indgåelse af flere aftaler.

Tekst og Node har i 2021 gennemført et pilotprojekt om digital indberetning af digital kopiering på grundskoleområdet. Projektet er pt. under evaluering og fortsætter i en ny form i 2022. Danske Forlag arbejder tæt sammen med Tekst og Node om at finde gode muligheder for digital indberetning i første omgang på grundskoleområdet, men efterfølgende også på de øvrige uddannelsesområder.

Medlemsmøder

Medlemsmøder april 2022 – april 2023:

- 16.05.22: Møde med Nota om sikkerhed mod ulovlig deling
- 27.06.22: Møde om tilgængelighed i digitale læremidler
- 29.06.22: Grøn bogbranche – update
- 23.08.22: Jura - De juridiske rammer for personers medvirken i udgivelser og i markedsføring
- 19.12.22: Webinar om lov om, at e-bøger skal være tilgængelige for mennesker med handicap
- 19.01.23: Møde om brug af Koda-musik i lydbøger
- 08.02.23: Møde om SKI-aftaler om didaktiserede digitale læremidler
- 01.03.23: Møde om Notas nye tilgængelige app med lyd- og e-bøger
- 06.03.23: Fagligt netværksarrangement om læremidler
- 20.03.23: Møde om AI og ChatGPT
- 28.03.23: Møde med Bogforum
- 31.03.23: Møde med Copydan Tekst og Node
- 17.04.23: Møde om læremidlernes værdiskabelse og kvalitet i læremidlerne på de videregående uddannelser
- 25.04.23: Møde om ulovlig deling af digitale studieböger – præsentation af ny Epinion-rapport

Forlagsklubben

Et netværk for yngre ansatte og projektansatte på forlag, som er medlemmer hos Danske Forlag.

Arrangementer 2022:

- 12.05.22: Netværksarrangement med Johannes Riis - om hans lange karriere i forlagsbranchen
- 24.08.22: Besøg på Informations Forlag - om hvordan forlaget har udviklet sin profil de seneste år som en del af mediehuset Information
- 06.12.22: Julearrangement op Politikens Forlag med gløgg og julequiz

Medlemmer af bestyrelse og forretningsudvalg

Danske Forlags bestyrelse

Lene Juul, JP/Politikens Forlag (forperson)

Hanne Salomonsen, Gyldendal (næstforperson)
Lars Boesgaard, Lindhardt og Ringhof
Carsten Fenger-Grøndahl, Aarhus Universitetsforlag
Malene Schioldan, Modtryk
Tine Smedegaard Andersen, People's
Jacob Søndergaard, Gutkind Forlag
Mette Jokumsen, Gads Forlag

Danske Undervisningsforlags forretningsudvalg

Cliff Hansen, Alinea (forperson)
Henrik Gejlager, Gyldendal (næstforperson)
Tove From Jørgensen, GO Forlag
Anette Wad, DJØF Forlag
Morten Blichfeldt Andersen, Praxis
Lise Scharff, Polyteknisk Forlag
Birgit Vrå, Samfundslitteratur
Signe Lindskov Hansen, Dansk Psykologisk Forlag
Birte Ravn Østergaard, Systime
Jonas Damgaard-Mørch, Forlaget Multivers
Anders Hassing, Forlaget Columbus
Gert B. Nielsen, Forlaget Matematik
Martin Lindø Westergaard, Syddansk Universitetsforlag
Liselotte Mathiasen, Karnov Group
Christian P. Hall, TUR Forlag
Bolette Rud. Pallesen, Gads Forlag
Morten Stig Andersen, Dansk lærerforeningens Forlag (observatør)

Repræsentanter i udvalg m.v.

Danske Forlag har i årsberetningen valgt at sætte fokus på ovenstående temaer, men har herudover frivillige repræsentanter siddende i diverse udvalg, bestyrelser m.m., som gør en stor indsats for at sikre, at forlagenes synspunkter bliver hørt. Vi takker medlemmerne for den betydelige indsats, der ydes. En oversigt over Danske Forlags repræsentanter i forskellige nævn, udvalg m.m. findes på foreningens hjemmeside: <https://danskeforlag.dk/om-danske-forlag/udvalg-og-tillidsposter/>

Medlemmer

Almennyttigt Forlag
Alpha Forlag
Alt i Ord
Arkitektens Forlag
Basilisk
Bechs Forlag - Viatone
Bibelselskabets Forlag
Bogværket
BookForce v. JFO Kommunikation
Byens Forlag
Dansk Psykologisk Forlag
Dansk Sang, Musiklærerforeningens Forlag
Dansk Sprognævn
Dansklærerforeningens Forlag
DBC DIGITAL A/S
Det Danske Sprog- og Litteraturselskab
Det Kgl. Vajsenhus Forlag
DigTea
DreamLitt Aps
Ekbátana
Etlivsomordblind.dk
FADL's Forlag a/s
Forlaget Alvilda
Forlaget Brændpunkt
Forlaget Columbus
Forlaget EgoLibris
Forlaget Epsilon
Forlaget Eudor
Forlaget Falco
Forlaget Forlæns
Forlaget Galaxen
Forlaget Grif
Forlaget Haristios
Forlaget Hovedland
Forlaget Klingbjerg I/S
Forlaget Krabat
Forlaget Matematik ApS
Forlaget Multivers ApS
Forlaget Pressto
Forlaget Pøhler
Forlaget Sidste Århundrede
Forlaget Snepryd
Forlaget Superlux
Forlaget Tornmountain
Gads Forlag A/S
Gladiator
GO Forlag
Gutkind Forlag A/S
Gyldendal A/S
HISTORIA GROUP Aps
Hoi Forlag
Iliniusiorfik Undervisningsmiddelforlag
Informations Forlag
Jens Munk
JP/Politikens Forlagshus A/S
Jurist-og Økonomforbundets Forlag A/S
Karnov Group Denmark A/S
Klim
Koustrup & Co.
Kristeligt Dagblads Forlag
Lindhardt og Ringhof
Matematikagenten
Modtryk
Museum Tusulanums Forlag
Nucleus Forlag ApS - Foreningen af Danske
Biologers Forlag
Palatium Books
Peoples
Polyteknisk Forlag
Praxis
Samfundslitteratur
Strandberg Publishing
Syddansk Universitetsforlag
Systeme A/S
TUR Forlag
Turbine
U Press/Café Monde
Vild Maskine ApS
Ættaborg ApS
Aalborg Universitetsforlag
Aarhus Universitetsforlag